Stockholms läns landsting

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2016-01-13

LS 2015-1300

Landstingsstyrelsen

Svar på skrivelse av Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet om ”kontrollstation” – den utlovade årliga prövningen av storleken på nämnder och landstingsstyrelse

Föredragande landstingsråd: Torbjörn Rosdahl

Ärendebeskrivning

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har till landstingsstyrelsen den 3 november 2015 lämnat in en skrivelse angående "kontrollstation" - den utlovade årliga prövningen av storleken på nämnder och landstingsstyrelse.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att anse skrivelsen besvarad.

Landstingsrådsberedningens motivering

Landstingsfullmäktige behandlade i november 2014 frågan om Landstingsstyrelsens storlek. Omröstningen gällde alternativen 19 eller 20 ledamöter. Landstingsfullmäktige beslutade att Landstingsstyrelsen skulle ha 20 ledamöter. Beslutet var också vägledande för Trafiknämndens och Hälso- och sjukvårdsnämndens storlek om 20 ledamöter.

I Stockholms läns landsting är mandatperioderna för nämnder och styrelser ett år och har så varit under ett antal mandatperioder. Undantaget är Landstingsstyrelsen där kommunallagen anger att ledamöter väljs för fyra år.

Under landstingsfullmäktige i december 2015 när det årliga valet av ledamöter till nämnder och styrelser skulle genomföras krävde Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet att antalet ledamöter i Trafiknämnden och Hälso- och sjukvårdsnämnden skulle ändras från 20 till

19. Landstingsfullmäktige beslutade återigen att antalet ledamöter i nämnderna ska vara 20.

Landstingsfullmäktige bedöms inte enligt gällande rätt kunna ändra antalet ledamöter och ersättare i landstingsstyrelsen annat än de år när val av fullmäktige har förrättats. För övriga nämnder, till exempel trafiknämnden och hälso- och sjukvårdsnämnden, är ledamöterna valda för en ettårig mandatperiod. Det finns inga juridiska hinder för fullmäktige att efter beredning besluta att ändra antalet ledamöter och ersättare i nämnderna i samband med ordinarie mandattids utgång.

Landstingsfullmäktige är den högsta beslutande församlingen inom Stockholms läns landsting och alla ledamöter är demokratiskt valda. Beslut som fattas i enlighet med gällande rätt och i enlighet med landstingsfullmäktiges egna regelverk är demokratiskt legitima. Ifrågasättandet av legitimiteten hos beslut som har följt alla de gällande demokratiska regelverken är i sig uttryck för en milt sagt problematisk syn på demokratisk legitimitet och demokratiskt beslutsfattande.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 17 december 2015
Skrivelse av Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet den 3 november 2015.

Torbjörn Rosdahl

Carl Rydingstam

Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Juridik och upphandling

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2015-12-17

LS 2015-1300

Handläggare:
Robert Larsson

Ankom
Stockholms läns landsting
2016 -01- 04
Dnr. LS2015-1300

Landstingsstyrelsen

Svar på skrivelse av Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterparitet om ”kontrollstation” – den utlovade årliga prövningen av storleken på nämnder och landstingsstyrelse

Ärendebeskrivning

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har till landstingsstyrelsen den 3 november 2015 lämnat in en skrivelse angående "kontrollstation" - den utlovade årliga prövningen av storleken på nämnder och landstingsstyrelse.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 17 december 2015
Skrivelse av Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterparitet den 3 november 2015.

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att anse skrivelsen besvarad.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Landstingsfullmäktige bedöms inte kunna ändra antalet ledamöter och ersättare i landstingsstyrelsen annat än de år när val av fullmäktige har förrättats. För övriga nämnder, till exempel. trafiknämnden och hälso- och sjukvårdsnämnden, är ledamöterna valda för en ettårig mandatperiod. Det finns inga juridiska hinder för fullmäktige att efter beredning besluta att ändra antalet ledamöter och ersättare i nämnderna i samband med ordinarie mandattids utgång.

Bakgrund
Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har i skrivelse till landstingsstyrelsen föreslagit landstingsstyrelsen besluta att pröva frågan om antalet ledamöter i landstingsstyrelsen, trafiknämnden och hälso- och sjukvårdsnämnden för perioden den 1 januari – 31 december 2016. Förutsättningarna för de prövningar som frågeställarna uppställer kommer nedan att ur ett juridiskt perspektiv behandlas var för sig.

Överväganden

Mandattiden
För ledamöter och ersättare i landstingsstyrelsen gäller att mandatperioden är fyra år ("fyraårsregeln"), 6 kap. 12 § kommunallagen, KL, samt 66 § i landstingsfullmäktiges reglemente för landstingsstyrelse och nämnder. Det nyvalda landstingsfullmäktige beslöt den 21 oktober 2014 "att mandattiden för styrelsen ska räknas från och med valet intill det sammanträde då val av styrelse förrättas efter nästkommande allmänna val av fullmäktige" (§ 126, LS1409-1000).

För övriga nämnder än landstingsstyrelsen, står det landstingsfullmäktige fritt att bestämma kortare mandattider, 6 kap. 13 § KL.
Landstingsfullmäktige har i 66 § reglementet bestämt att mandattiderna är ettåriga för nämnderna i landstinget.

Antalet ledamöter i styrelsen
Kommunallagen anger det lägsta antalet ledamöter och ersättare i styrelsen till fem enligt 6 kap. 9 § KL, men säger inget om maxantalet. Inte heller landstingsfullmäktiges reglemente fastställer hur många ledamöter som ska finnas i landstingsstyrelse och andra nämnder. Av bestämmelserna kan konstateras att landstingsfullmäktige ska välja ledamöter i landstingsstyrelsen och nämnderna i övrigt "till det antal fullmäktige beslutar" (reglementets 21 och 66 §§).

Normalt har valberedningen ett förslag enligt en överenskommelse partierna emellan. Ledamöterna och ersättarna väljs då på det vanliga sättet med majoritetsval.

Ändring av antalet ledamöter i landstingsstyrelsen under löpande mandatperiod
Det står inte landstingsfullmäktige fritt att ändra antalet ledamöter och ersättare i landstingsstyrelsen, annat än de år då val av fullmäktige har förrättats. Att nyvalda fullmäktige då får ändra antalet ledamöter eller ersättare utan föregående beredning framgår av 5 kap. 30 § KL.

Av allmänna rättsgrundsatser följer att fullmäktige inför en kommande mandatperiod har rätt att förändra antalet ledamöter i styrelsen och i nämnderna. Då aktualiseras aldrig någon återkallelse av uppdraget för några förtroendevalda. Huruvida det är möjligt att förändra antalet ledamöter även under en löpande mandatperiod är däremot en annan fråga. Att exempelvis minska antalet ledamöter under en mandatperiod medför att samtliga ledamöter entledigas varefter val av nya ledamöter äger rum. Frågan blir om detta är förenligt med kommunallagen.

Möjligheterna att återkalla uppdragen för enskilda ledamöter mot deras vilja är mycket begränsade. Det kan bara ske om ledamoten vägrats ansvarsfrihet eller dömts för viss allvarligare brottslighet, 4 kap. 10 §KL. Möjlighet finns också att återkalla uppdragen för en hel nämnd. Detta kan ske när den politiska majoriteten i nämnden inte längre är densamma som i fullmäktige, eller vid förändringar i nämndorganisationen, 4 kap. 10 a §KL . Bestämmelserna anses uttömmande beskriva vid vilka tillfällen och av vilka skäl ett kommunalt förtroendeuppdrag kan återkallas av fullmäktige under löpande mandatperiod.

I juridiska sammanhang har diskuterats om avgränsningen i 4 kap. 10 a § KL till "förtroendevalda i en nämnd", innebär att landstingsstyrelsen eventuellt skulle vara undantagen från bestämmelsens tillämpning. En sådan tillämpning skulle då kunna hävdas innebära att det inte är möjligt att ändra antalet ledamöter i landstingsstyrelsen under löpande mandattid, eftersom de är fasta under fyra år.

En dom meddelad av Kammarrätten i Jönköping den 12 januari 2015 (mål nr 809-14) ger visst stöd för den uppfattningen. I domen upphävde kammarrätten Västerviks kommuns fullmäktiges beslut att återkalla uppdragen för de förtroendevalda i kommunsstyrelsen med tillämpning av regeln om förändringar i nämndorganisationen, 4 kap. 10 a § andra punkten KL. Kammarrätten ansåg inte att bestämmelsen var tillämplig i fråga om kommunstyrelsen.

Utgången hade sannolikt blivit densamma om kommunens beslut att återkalla uppdragen baserats på att den politiska majoriteten i kommunstyrelsen inte längre är densamma som i fullmäktige, det vill säga . grundats på 4 kap. 10 a § första punkten KL. Domen är överklagad, och Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd (HFD:s mål 512-15).

Bedömningen idag är att det inte är möjligt att återkalla uppdragen för de förtroendevalda i landstingsstyrelsen under innevarande fyraåriga mandatperiod. Landstingsfullmäktige kan inte ändra antalet ledamöter och ersättare i landstingsstyrelsen annat än de år när val av fullmäktige har förrättats.

Ändring av antalet ledamöter i övriga nämnder

För övriga nämnder än landstingsstyrelsen, står det fullmäktige fritt att bestämma kortare mandattider än fyra år, 6 kap. 13 § KL. Mandattiderna är ettåriga för nämnderna i landstinget och omval sker för 2016. Det finns inga juridiska hinder för fullmäktige att besluta att ändra antalet ledamöter och ersättare i samband med ordinarie mandattids utgång, i förekommande fall efter beredning.

Ändring av antalet ledamöter i övriga nämnder under löpande mandatperiod

Som framgått ovan gäller restriktiva legala förutsättningar för att återkalla uppdragen för de förtroendevalda under löpande mandatperiod (4 kap. 10 och 10 a §§ KL). Såvitt är känt föreligger inga förhållanden som ger stöd för ändring av nämndernas sammansättning under nuvarande ettåriga mandatperiod.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012-2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Toivo Heinsoo
Landstingsdirektör

Anne Rundquist
Chefsjurist

Stockholms läns landsting
SOCIALDEMOKRATERNA
MILJÖPARTIET
VÄNSTERPARTIET

SKRIVELSE

Ankom
Stockholms läns landsting
2015 -11- 03
Dnr LS 2015-1300

2015-11-03

Landstingsstyrelsen

Skrivelse om "kontrollstation" – den utlovade årliga prövningen av storleken på nämnder och Landstingsstyrelse

Trots kraftig tillbakagång och förlorad majoritet i valet för drygt ett år sedan såg landstingsmoderaterna till att få extra röster i Landstingsstyrelsen, Trafiknämnden och Hälso- och sjukvårdsnämnden. Tack vare passivt stöd från Sverigedemokraterna kunde man ändra nämndstorlekarna så att Moderaterna fick en extra ledamot och utslagsröst, trots att detta inte speglar valresultatet och fullmäktiges sammansättning.

Att utan politisk uppgörelse skapa en konstruerad majoritet som inte speglar valresultatet gör givetvis den demokratiska legitimiteten svag. Den förändrade nämndsstorleken gjordes samtidigt som stora utfästelser om nytt samarbetsklimat och en årlig "kontrollstation" som en säkerhetsventil.

När beslutet om utökat antal ledamöter fattades av alliansminoriteten i fullmäktige 21 oktober 2014 konstaterade finanslandstingsrådet Torbjörn Rosdahl (M) att: *"det är en sak vi inte är överens om, nämligen antalet ledamöter i landstingsstyrelsen"*

Alliansen förespråkade nämndstruktur där Landstingsstyrelsen och Hälso- och sjukvårdsnämnden samt Trafiknämnden bemannades med 20 ledamöter, medan de tre rödgröna partierna förespråkade en nämndstruktur med 19 ledamöter. Förra mandatperioden bestod Landstingsstyrelsen av 19 vilket gör att de rödgröna önskade ett oförändrat antal ledamöter, medan alliansen okonventionellt önskade ett jämnt antal ledamöter som då inte speglar fullmäktiges styrkeförhållanden.

Finanslandstingsrådet Torbjörn Rosdahl (M) lovade muntligen på ovan nämnda fullmäktigemöte 21 oktober 2014 en "säkerhetsventil":

"skulle de rödgröna tycka detta är alldeles förskräckligt dåligt kan fullmäktige upphäva beslutet, så kan vi välja igen. Det är en säkerhetsventil som de rödgröna vill ha och som vi självklart kan ställa upp på."

Något som enligt finanslandstingsrådet Rosdahl ska ske genom att:

"...vi kommer att komplettera den överenskommelse vi har mellan Alliansen och de rödgröna med att vi helt enkelt en gång om året avsäger oss våra uppdrag, och förhoppningsvis återuppstår omedelbart genom ett klubbslag vid fullmäktigemötet, för då blir det den kontrollstation som de rödgröna så gärna vill ha."

Finanslandstingsrådet Torbjörn Rosdahl (M) menade slutligen också:

"Ni har hört att de inte litar på oss i Alliansen. Men de ska veta att de har fel. Därför vågar vi ställa upp på detta".

I den överenskommelse som slöts mellan Moderaterna och Socialdemokraterna, undertecknad av partiernas gruppledare Torbjörn Rosdahl (M) och Erika Ullberg (S), står därför tydligt:

"Val av ledamöter och ersättare i samtliga nämnder och styrelser skall gälla för ett år i taget."

Slutsatsen av denna överenskommelse som träffats och de löften som finanslandstingsrådet avgett i fullmäktige går ej att misstolka. Frågan om nämndernas och styrelsernas storlek – inklusive landstingsstyrelsen – ska prövas en gång om året och detta måste, för att löftet ska kunna infrias, senast ske vid årets sista landstingsfullmäktigemöte 15 december i år.

För att ge möjlighet till eventuella förberedelser, formella eller praktiska, så har vi också lyft denna fråga under frågestunden på Landstingsfullmäktige i oktober, samt på Landstingsrådsberedningen och nu på Landstingsstyrelsen.

I enlighet med parternas överenskommelse föreslår vi därför landstingsstyrelsen besluta föreslå landstingsfullmäktige den 15 december

att på lämpligt sätt pröva frågan om antalet ledamöter i Landstingsstyrelsen för perioden 1 januari 2016 till 31 december 2016

att pröva frågan om antalet ledamöter i Trafiknämnden för perioden 1 januari 2016 till 31 december 2016

att pröva frågan om antalet ledamöter i Hälso- och sjukvårdsnämnden för perioden 1 januari 2016 till 31 december 2016